

Renata Łukasik, Wioletta Waksmańska, Żeliszawa Golańska, Halina Woś

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Wydział Nauk o Zdrowiu

Różnice w wyobrażeniach matki i ojca o życiu prenatalnym dziecka

The discrepancies in the mother's and father's imagination of the prenatal life of a baby

Adres do korespondencji:

mgr Renata Łukasik
 Akademia Techniczno-
 -Humanistyczna w Bielsku-Białej,
 Wydział Nauk o Zdrowiu
 ul. Willowa 2
 43-309 Bielsko-Biała
 tel.: (033) 827 93 49

STRESZCZENIE

Wstęp. Przebieg ciąży i pozytywne nastawienie rodziców do nienarodzonego dziecka istotnie wpływają na jego rozwój fizyczny i psychiczny w okresie życia wewnątrzłonowego. Natomiast zapoznanie się z publikacjami, oglądanie filmów o życiu dziecka w łonie matki, wspólne uczestnictwo w badaniach USG wpływają na wcześniejsze poznanie dziecka i kształtują wyobrażenia o nim. Nawiązywanie kontaktu z nienarodzonym dzieckiem przez oboje rodziców wpływa stymulująco na jego rozwój, rozwija pozytywne uczucia oraz myślenie o dziecku u rodziców. Matka i ojciec odbierają swoje nienarodzone jeszcze dziecko jako pełnoprawnego członka rodziny, o którego trzeba się troszczyć. Zarówno matka, jak i ojciec pragną kontaktu ze swoim dzieckiem, ponieważ każde z nich chce zaznaczyć swoją rolę w jego życiu. Pragnienia rodziców skupiają się wokół myśli, żeby ich dziecko było zdrowe i szczęśliwe i w związku z tym idealizują go w swoich wyobrażeniach. Ponieważ role matki i ojca są różne, dlatego występują różnice w przeżywaniu ciąży i w wyobrażeniach o niej, ale również są podobieństwa.

Cel pracy. Celem pracy jest poznanie, jak kształtują się wyobrażenia rodziców o nienarodzonym dziecku i jego życiu w łonie matki oraz poznanie, czym różnią się wyobrażenia matki i ojca.

Materiał i metody. Badaniem objęto grupę 20 kobiet i 20 mężczyzn – uczestników zajęć w szkole rodzenia. Grupę dobrano według następujących kryteriów: oczekiwanie na pierwsze dziecko, trzeci trymestr ciąży, brak tak zwanej „neonatalnej przeszłości położniczej” u kobiet, to znaczy poronień naturalnych i sztucznych, leczenia niepłodności. W badaniach posłużono się wywiadem w formie ankiety, psychorysunkiem oraz obserwacją.

Wyniki. Na podstawie uzyskanych informacji stwierdzono, że matki czytają więcej publikacji o życiu nienarodzonego dziecka niż ojcowie. U wszystkich badanych kobiet wykonano badanie USG płodu w obecności ojców dzieci. Rodzice nie byli zainteresowani powtórным badaniem. Oglądanie obrazu dziecka na monitorze bardziej wpłynęło na wyobrażenia kobiet niż mężczyzn. Formy nawiązywania kontaktu przez matkę i ojca z nienarodzonym dzieckiem są podobne. Przyszli rodzice dostrzegli również różnice w reagowaniu dziecka na sytuacje pozytywne i negatywne odbierane przez matkę. Kobiety, udzielając odpowiedzi na pytania ankiety oraz wykonując psychorysunek na temat swoich wyobrażeń o dziecku, były bardziej ekspresyjne i cechowała je większa wyobraźnia niż mężczyźni.

Wnioski.

1. W wyobrażeniach na temat życia wewnątrzłonowego dziecka u matek i ojców występują zarówno podobieństwa, jak i różnice.
2. Pielęgniarki i położne pracujące w szkołach rodzenia poprzez dobór tematyki wykładów, ćwiczeń, publikacji dla rodziców oczekujących dziecka mogą wpływać na kształtowanie się wyobrażeń rodziców o nienarodzonym dziecku.
3. Kobiety oczekujące dziecka posiadają większą łatwość w projekcji swoich wyobrażeń o dziecku. Wykazują w niej więcej fantazji i uczucia.
4. Przyszłym matkom łatwiej zachęcić dziecko do odpowiedzi na próby kontaktu z nim niż ojcom.

Słowa kluczowe: dziecko nienarodzone, rodzice, wyobrażenia, ciąża, stymulacja prenatalna

ABSTRACT

Introduction. Course of pregnancy, positive attitude of the parents of an unborn child affect to a major extent the physical and mental development of the child in the womb-life period.

Reading publications, watching films about the child's life in the mother's womb, participation in ultrasonography by both parents affect the earlier cognition of a child and shape the visions of the child. Establishing contact with an unborn child by both of the parents stimulates the child's development, as well as creates positive emotions and positive thinking about the child in parents. Mother and father perceive their unborn child as a rightful member of the family who requires their care. Both mother and father crave contact with their child, as each of them wishes to emphasize their role in the child's life. The cravings of the parents focus on the wish for their child to be healthy and happy and, therefore, they idealize the child in their imagination.

Due to the fact that the roles of mothers and fathers are different, there are also differences in experiencing pregnancy and in the perceptions of pregnancy. However, similarities are also present.

Aim. The understanding of the parents' visions of an unborn child and the life of the child in the mother's womb, plus understanding of the differences in the visions by mothers and fathers.

Material and methods. The research was carried out on a group of 20 women and 20 men, participants of classes at a childbirth school. The group has been chosen according to the following criteria: expectation of the first child, third trimester of pregnancy, absence of the so called 'neonatal/ obstetric history' in women, i.e. miscarriages and abortions, infertility treatment. An interview in the form of a questionnaire, psycho-drawing and observations were used in the research.

Results. Based on the received information, it has been found out that mothers read more publications about the life of an unborn child compared to fathers. All of the interviewed women have undergone an ultrasonographic test of the foetus in the presence of the respective children's fathers. Parents were not interested in repeating the test. Seeing the picture of a child in the monitor affected the imagination of women more than the imagination of men. The forms of establishing contact with an unborn child by mothers and fathers are similar. Future parents have also seen differences in the child's reaction to positive and negative situations experienced by the mother. When answering the questions in the questionnaire and making the psycho-drawing of their vision of the child, women were more expressive and imaginative than men.

Conclusions.

1. Both similarities and differences were found in the visions of the child's womb-life by mothers and fathers.
2. Nurses and midwives working in the childbirth schools may affect the shaping of the parents' visions of an unborn child by choosing the subjects of lectures, exercises or publications for parents expecting a child.
3. Women expecting a child easier project their child visions. They reflect more fantasy and feeling in the visions.
4. Future mothers may easier encourage the child to reply to the attempts of contact with him/her than fathers.

Key words: unborn child, parents, visions, pregnancy, pre-natal stimulation

Wstęp

Przygotowanie psychologiczne przyszłych rodziców oraz ich relacje z mającym się narodzić dzieckiem mają istotny wpływ na rozwój psychiczny i fizyczny jeszcze nienarodzonego dziecka. Dziecko, które rozwija się w łonie matki, odczuwa silną więź z rodzicami i światem zewnętrznym [1]. Kobieta w momencie poczęcia dziecka staje się matką, co wiąże się z biologicznym faktem zaistnienia ciąży. Natomiast u mężczyzny ten fakt ma charakter bardziej psychologiczny; staje się on ojcem w momencie, gdy uzna, że poczęte dziecko jest jego. W miarę trwania ciąży narasta więź emocjonalna matki i ojców z dzieckiem [2]. Zarówno kobieta, jak i mężczyzna mają różne wyobrażenia na temat swojego nienarodzonego dziecka, ale każde z nich pragnie,

aby w przyszłości dziecko było człowiekiem wartościowym, przyczyniającym się do rozwoju cywilizacji i kultury. Zdaniem Uplinger, wyobrażenia matki o dziecku w czasie trwania ciąży wpływają istotnie na kształtowanie się biologicznego, socjologicznego, psychologicznego zdrowia dziecka [3]. Ojcowie, czekając na narodzenie swojego dziecka, również kształtują w swojej wyobraźni jego wizerunek. By spełniły się nadzieje brzemiennej matki i ojca dziecka, muszą oni rozpocząć oddziaływanie wychowawcze już w okresie prenatalnym. W przypadku kobiet sama natura zmusza je do szybszego odnalezienia się w roli matki niż mężczyzn w roli ojca. Według Kornas-Bieli, kobieta przez odczuwanie w sobie dziecka szybciej uświadamia sobie jego realność i obecność [4]. Wiąże się to z jej innym niż dotychczas samopoczuciem fizycznym i psychicznym

w pierwszych miesiącach ciąży, a później z ruchami dziecka, które odczuwa. Dziecko, niezależnie od tego, czy kobieta tego chce, czy nie, wpływa na nią i jej plany, natomiast mężczyzna potrzebuje więcej czasu na uświadomienie sobie, że jest już ojcem. Często dzieje się to wtedy, gdy dostrzega namacalny fakt macierzyństwa pod postacią zmiany sylwetki kobiety. Zdaniem Kornas-Bieli, dorastaniu do roli ojca towarzyszy wiele problemów natury fizycznej i psychicznej [4]. Przyszli rodzice angażują się emocjonalnie w fakt zaistnienia ciąży i poczęcia nowego życia. Wszystkie przeżycia związane z macierzyństwem i ojcostwem wpływają na wyobrażenia rodziców o życiu dziecka w okresie prenatalnym. Klitzing i wsp. uważają, że to, jakim się jest rodzicem na poziomie „wyobrażeniowym”, wpływa na relacje z realnym dzieckiem po jego narodzeniu [5].

Literatura najczęściej dotyczy aspektów fizjologicznych i psychologicznych ciąży u kobiet. Autorki niniejszego artykułu pragną ocenić przeżywanie faktu macierzyństwa i ojcostwa w okresie prenatalnym.

Cel pracy

Celem artykułu jest poznanie, jak kształtują się wyobrażenia rodziców o nienarodzonym dziecku i jego życiu w łonie matki, przeanalizowanie, w jaki sposób w sferze psychicznej rodzice przygotowują się na narodzenie dziecka oraz poznanie, czy ich przeżycia psychiczne i wyobrażenia o dziecku są takie same, czy różne.

Material i metody

Badaniem objęto grupę 20 kobiet i 20 mężczyzn — uczestników zajęć w szkole rodzenia. Badania przeprowadzono w Szkole Rodzenia im. J. Beupre przy ulicy M. Kopernika w Krakowie. Grupę dobrano według następujących kryteriów: oczekiwanie na pierwsze dziecko, trzeci trymestr ciąży, brak tak zwanej „neonatalnej przeszłości położniczej” u kobiet, to znaczy poronienie naturalnych i sztucznych, leczenia niepłodności.

Najliczniejszą grupę stanowiły kobiety i mężczyźni w wieku 21–25 lat. Wśród badanych najwięcej osób posiadało wykształcenie średnie — 27 osób (67,5% grupy badanej), natomiast wykształcenie wyższe posiadało 13 osób (32,5% grupy badanej). Większość badanych kobiet (75%) wykonywała różne zawody; wśród nich najwięcej było nauczycielek, natomiast w przypadku grupy badanych mężczyzn 40% reprezentowało zawody o specjalności technicznej i inżynierskiej, tyle samo procent stanowili nauczyciele. W obu grupach badanych najwięcej osób posiadało staż małżeński od 13 do

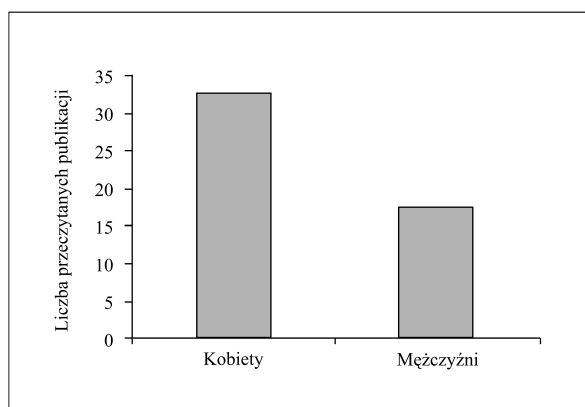
24 miesięcy. Wśród badanych respondentów 75% kobiet i 85% mężczyzn stwierdziło, że jest to dla nich ciąża oczekiwana.

W badaniach posłużono się wywiadem w formie ankiety, psychorysunkiem oraz obserwacją. Zastosowano taki sam zestaw pytań zarówno dla grupy badanych kobiet, jak i mężczyzn. Część ogólna wywiadu zawierała pytania typu zamkniętego i dotyczyła charakterystyki badanej grupy osób (wiek, płeć, wykształcenie, wykonywany zawód, stopień zaawansowania ciąży oraz czy była to ciąża planowana; zapytano również o stopień oczekiwania na dziecko). Natomiast część szczegółowa wywiadu składała się z pytań półotwartych i otwartych. Pytania obejmowały następującą tematykę: wykonane badania USG i przeżycia z nim związane, preferowanie określonej płci dziecka, formy nawiązywania kontaktu z nienarodzonym dzieckiem przez rodziców, uczucia towarzyszące matce i ojcu dziecka w związku z ciążą, czytanie publikacji i oglądanie filmów poświęconych życiu dziecka w łonie matki.

Po udzieleniu odpowiedzi na pytania zawarte w wywiadzie każda z badanych osób wykonywała psychorysunek. Tematem psychorysunku były wyobrażenia o życiu dziecka w łonie matki. Badani mieli nielimitowany czas na wykonanie psychorysunku (na kartce formatu A4 za pomocą kredek, ołówków lub długopisów).

Wyniki

Na podstawie uzyskanych wyników stwierdzono, że matki czytają więcej publikacji o życiu nienarodzonego dziecka niż ojcowie (ryc. 1). Następnie autorki badały przeżycia związane z badaniem USG płodu u ko-

Rycina 1. Czytanie publikacji dotyczących życia dziecka w łonie matki w zależności od płci badanej osoby

Figure 1. Reading publications about the child's life in the mother's womb, depending on the sex of the interviewed persons

Tabela 1. Formy nawiązywania kontaktu z dzieckiem przez matkę i ojca

Table 1. Forms of establishing contact with the child by mothers and fathers

Kobiety	n	%	Mężczyźni	n	%
Rozmowa	17	85	Rozmowa	14	70
Głaskanie brzucha	16	80	Śpiewanie	2	10
Pieszczenie brzucha	7	35	Przytulenie się do brzucha	8	40
Pocałunki brzucha	5	25	Dotykanie brzucha	15	75
Myślenie o dziecku	20	100	Granie dziecku na instrumencie	1	5

biet w ciąży. U wszystkich kobiet wykonano badanie, ale tylko 35% kobiet i 30% mężczyzn w czasie badania mogło obserwować swoje dziecko na monitorze. Sześćdziesiąt procent ankietowanych kobiet i mężczyzn nie było zainteresowanych powtórzeniem badania USG. Mimo że podczas wykonywania badania USG rodzice mogą oglądać swoje dziecko na monitorze, poznać, jak się rozwija i rośnie, nie wykazują chęci powtórzenia badania z powodu obawy zagrożenia dla zdrowia dziecka. Rodzice wyraziliby zgodę na powtórne badanie jedynie z powodu wskazań medycznych. Kobiety podczas oglądania dziecka na monitorze oczami swojej wyobraźni wyraźnie widzą poszczególne części jego ciała, natomiast mężczyźni w swoich wypowiedziach na temat poczynionych obserwacji powtarzają to, co usłyszeli od lekarza badającego.

Autorki zainteresowały również fakt, czy rodzice preferują określoną płć dziecka. Pięćdziesiąt procent ankietowanych kobiet i 80% ankietowanych mężczyzn nie preferuje określonej płci dziecka. Przedmiotem zainteresowania podczas wykonywanych badań były również formy kontaktu, jaki matka i ojciec nawiązują z nienarodzonym dzieckiem. Formy nawiązywania kontaktu przez matkę i ojca są podobne — rozmowa z nienarodzonym dzieckiem (85% ankietowanych kobiet i 70% ankietowanych mężczyzn), głaskanie i przytulanie brzucha (80% ankietowanych kobiet i 40% ankietowanych mężczyzn), śpiewanie dziecku, słuchanie z dzieckiem muzyki (tab. 1). Przyszli rodzice wypowiedzieli się również na temat, jak dziecko reaguje na sytuacje pozytywnie i negatywnie odbierane przez matkę. Jak wynika z relacji badanych kobiet i mężczyzn, dziecko reaguje spokojem na sytuacje sprzyjające matce (70% ankietowanych kobiet i 45% ankietowanych mężczyzn), delikatnym poruszaniem się (50% ankietowanych kobiet i 20% mężczyzn), próbuje się przeciągać, natomiast na sytuacje niesprzyjające matce gwałtownie się porusza, kopie aż do bólu, kuli się (tab. 2). Ponieważ jedną z form kontaktu z dzieckiem było słuchanie muzyki, zapytano rodziców, jak dziecko reaguje na muzykę.

Według relacji 65% matek, przy spokojnej muzyce dziecko relaksuje się, rozluźnia, czeka na pieszczoty, czuje się bezpieczne, natomiast przy hałaśliwej muzyce denerwuje się — 55% kobiet. Kobiety uważają, że dziecku szczególnie podoba się muzyka Mozarta i jazz tradycyjny — 25% odpowiedzi, natomiast ojcowie określali reakcję dziecka na spokojną muzykę jako „taniec w brzuchu” — 25% udzielonych odpowiedzi. Ich zdaniem dzieci nie lubią w muzyce wysokich tonów, szczególnie skrzypiec — 10% udzielonych odpowiedzi (tab. 3).

Na pytanie o wyobrażenie wyglądu zewnętrznego swojego dziecka i jego zachowania w łonie matki wypowiedzi matek i ojców były podobne. W wyobraźni rodziców dziecko w łonie matki wygląda jak noworodek (60% ankietowanych kobiet i 65% ankietowanych mężczyzn), jest podobne do mamy i taty (35% ankietowanych kobiet i 30% ankietowanych mężczyzn), jest wesołe (15% ankietowanych kobiet i 5% ankietowanych mężczyzn), ruchliwe, sprawne, rozróżnia smaki, jest w pełni doskonałe (tab. 4).

Zainteresowanie autorów artykułu wzbudziła również sfera emocjonalna związana z przeżywaniem ciąży wśród badanej grupy kobiet i mężczyzn, zwłaszcza, że emocje wpływają na wyobraźnię. U kobiet z powodu ciąży towarzyszyły stany obniżonego nastroju, obawy, nerwowość, zniecierpliwienie, a jednocześnie poczucie szczęścia.

Mężczyźni ze względu na ciążę żony czuli się bardziej odpowiedzialni, dojrzałi, odczuwali niepokój i troskę o żonę i dziecko, spotęgowała się ich miłość do żony, odczuwali euforię.

Analiza psychorysunku

Wskazówek do analizy udzieliła dr n. med. Żeliszawa Golańska, z Zakładu Psychologii, Instytutu Pielęgniarstwa Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Według Martynowicz-Woźniak psychorysunek jest projekcyjną metodą badawczą. Metody projekcyjne

Tabela 2. Reakcja dziecka na sytuacje życiowe odbierane pozytywnie lub negatywnie przez matkę
Table 2. Child's reaction to everyday life situations perceived positively or negatively

Rodzaj sytuacji	Relacja kobiet	n	%	Relacja mężczyzn	n	%
Sytuacja pozytywnie odbierana przez matkę	Dziecko jest spokojne	14	70	Dziecko jest spokojne	9	45
	Delikatnie się porusza, kopie	10	50	Śpi	4	20
	Przeciąga się	2	10	Rusza się delikatnie	5	25
	Jest rozluźnione	3	15	Cieszy się	6	30
Sytuacja negatywnie odbierana przez matkę	Kopie gwałtownie aż do bólu	11	55	Pozostaje bez ruchu	7	35
	Jest niespokojne	10	50	Chowa się	6	30
	Kuli się	5	25	Wykonuje gwałtowne ruchy	10	50
	Zaciska pięści	2	10	Kopie matkę aż do bólu	12	60
	Zwijają się w kłębek	2	10			
	Wycisza się	1	5			

Tabela 3. Reakcje dziecka na muzykę w relacji matek i ojców
Table 3. Child's reaction to music as perceived by mothers and fathers

Relacja matek	n	%	Relacja ojców	n	%
Przy spokojnej muzyce relaksuje się, rozluźnia, czeka na pieszczoty, czuje się bezpiecznie	13	65	Podnosi główkę, „tańczy w brzuchu”	5	25
Lubi Mozarta i jazz tradycyjny, nie lubi rocka	5	25	Jest radosne, uspokaja się	15	75
Przy hałaśliwej muzyce denerwuje się	11	55	Dziecko nie lubi wysokich tonów, na przykład skrzypiec	2	10

n — liczba udzielonych odpowiedzi

% — procentowa liczba udzielonych odpowiedzi w stosunku do badanej grupy kobiet i mężczyzn

Tabela 4. Wyobrażenia dotyczące wyglądu i zachowania dziecka w okresie jego życia wewnątrzmacicznego u kobiet i mężczyzn
Table 4. Imaginations regarding the appearance and behaviour of a child during his/her womb-life by women and men

Wyobrażenia kobiet	n	%	Wyobrażenia mężczyzn	n	%
Wygląda jak noworodek	12	60	Wygląda jak noworodek	13	65
Jest w pełni doskonałe	10	50	Wygląda jak dorosły człowiek, tylko w pomniejszeniu	3	15
Rączki i nóżki są sprawne, poruszają się	5	25	Jest pulchniutkie, ruchliwe, ciepłutkie, cukierkowate	5	25
Wygląd dziecka jest zgodny z opisem książkowym	9	45	Ma krótkie nóżki i rączki	2	10
Jest podobne do taty i mamy	7	35	Jest bardzo ruchliwe	7	35
„Brzydki, a zarazem piękny człowiek”	1	5	Jest podobne do taty i mamy	6	30
Rozróżnia smaki i jest wesołe	3	15	Porusza się, pływa	4	20
			Jest wesołe i zdrowe	1	5

n — liczba udzielonych odpowiedzi

% — procentowa liczba udzielonych odpowiedzi w stosunku do grupy badanych kobiet i mężczyzn

Rycina 2.
Figure 2.

Rycina 3.
Figure 3.

opierają się na projekcji rozumianej jako sposób spostrzegania i reagowania na bodźce zewnętrzne, zawsze uwarunkowane cechami osobistymi osoby spostrzegającej. Celem badania projekcyjnego jest uzyskanie wglądu w psychikę człowieka [6].

Wśród grupy badanych kobiet i mężczyzn kobiety w trakcie rysowania częściej używały kolorowych kredek, rysowane postacie były większe, wypełniały całą kartkę, wykazywały więcej fantazji w wyobrażeniach na temat nienarodzonego dziecka (ryc. 2). Natomiast mężczyźni rysowali najczęściej za pomocą ołówka, postacie na rysunku były małe, schematyczne, szare, odzwierciedlały wygląd dziecka na określonym etapie życia wewnątrzłonowego (ryc. 3). Kobiety wkładały w swoją pracę uczucie do nienarodzonego dziecka, natomiast mężczyźni, rysując swoje nienarodzone dziecko, kierowali się logiką.

Z przeprowadzonych obserwacji w trakcie badań zauważono, że podczas udzielania odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie oraz w czasie wykonywania psychorysunku kobiety chętniej dzieliły się swoimi wrażeniami niż mężczyźni, były bardziej otwarte i spontaniczne.

Dyskusja

W okresie prenatalnym rozwoju kształtuje się nie tylko organizm dziecka, ale i całe jego człowieczeństwo [Jan Paweł II, LR, 16]. Więż, która łączy nienarodzone dziecko z rodzicami, ma charakter wychowawczy. W tym kontekście Jan Paweł II przypomina o powinności ojców do angażowania w proces oczekiwania na urodzenie się dziecka, a nawet w sam moment jego narodzin [cyt. za 7].

Psychologia prenatalna stwarza nowy obraz nienarodzonego człowieka. Kalita i Krzyczkowska-Sendrakowska podają, że dziecko już w 5. miesiącu swojego życia wewnątrzłonowego reaguje na głośne dźwięki, zasłaniając sobie uszy, w 8. i 9. miesiącu rozpoznaje znajome głosy, szczególnie matki i ojca, co demonstruje reagowaniem na nie po urodzeniu. Struktura mózgu dziecka między 28. a 32. tygodniem ciąży pozwala mu na uczenie się. Kora mózgowa dziecka jest już na tyle dojrzała, że może podtrzymać świadomość i stanowić podstawę pamięci, myślenia, uczuć [1]. Formański napisał, że w systemie biologicznym noworodków można zaobserwować wiele cech trybu życia matki z okresu ciąży, co przypisuje się zdolności uczenia się w okresie płodowym [8]. Dziecko śpi i budzi się podobnie jak noworodek. Mogą go również obudzić głosy zewnętrzne, takie jak hałas czynnej pralki czy głośna muzyka [9]. Na podstawie wyników badań naukowych stwierdzono, że 12-tygodniowe dziecko może kopać nogą, obracać stopę, ruszać palcami rąk i nóg, zamykać i otwierać oczy, połykać, zezować, reagować na dotyk (badania D. Hookera w 1954 r.). Pod koniec 3. miesiąca życia w łonie matki dziecko ma ukształtowane struny głosowe i jest zdolne do reakcji płaczu [10]. Doświadczenia z okresu prenatalnego stanowią o naszej osobowości i uzdolnieniach, które ujawniają się w późniejszym życiu. Na podstawie przeprowadzonych badań własnych wykazano, że wyobrażenia o życiu dziecka w okresie prenatalnym u matek i ojców mają realne podstawy medyczne, a różnice, które występują między nimi, wynikają z odmiennej konstrukcji psychicznej kobiety i mężczyzny.

Na podstawie materiału empirycznego wyciągnięto wnioski dotyczące podobieństw i różnic w wyobrażeniach. Ujmując temat od strony psychologicznej, Sartre określił, że wyobrażenia są urealnieniem rzeczy,

których nie widać, a które można zobaczyć oczami wyobraźni [11].

Kobieta i mężczyzna w sposób podobny wyobrażają sobie wygląd i zachowanie dziecka w okresie życia wewnątrzłonowego. W swoich wyobrażeniach nie uwzględniają danych, które podaje literatura na temat wyglądu i zachowania dziecka w określonym miesiącu życia wewnątrzłonowego. Dla rodziców dziecko zawsze wygląda i zachowuje się jak noworodek.

Na podstawie wyników własnych badań stwierdzono, że rodzice podobnie wyobrażają sobie reakcje dziecka na sytuacje pozytywne i negatywne odbierane przez matkę. Rodzice uważają, że sytuacje, które sprzyjają matce, sprzyjają również dziecku, natomiast sytuacje niesprzyjające matce spotykają się ze sprzeciwem ze strony dziecka. Dziecko w czwartym miesiącu życia wewnątrzłonowego ma dobrze rozwinięty zmysł smaku i dotyku. Kalita i Krzyczkowska-Sendrakowska podają, że gdy do worka owodniowego dostaje się gorzka substancja, dziecko przestaje połykać, a na jego twarzy pojawia się wyraz niezadowolenia. Dziecko odczuwa niepokój matki i stan napięcia, reagując pobudzeniem i przyspieszeniem akcji serca. Wyłapuje ono emocje matki wyrażone jej słowami lub poprzez postawy i uczucia [1]. Obserwując zachowanie dziecka wewnątrz łona matki, na zdjęciach zarejestrowano, jak 6–7-miesięczne dziecko ssie swój palec i „płacze”, kiedy go zgubi. Wszelkie sytuacje popychania, ucisku na brzuch matki już od połowy 3. miesiąca życia dziecka powodowały, że dziecko „zwijało się”, kopało, wyrażało tym prymitywnym językiem swoje niezadowolenie [10]. Grupa badanych rodziców wyraźnie zaobserwowała różnice w reakcjach dziecka na sytuacje pozytywnie i negatywnie odbierane przez matkę; relacje rodziców były zgodne z tym, co podaje literatura. Z opinii rodziców wynika, że dziecko w okresie życia wewnątrzłonowego ma możliwość słuchania i odbierania muzyki. Rodzice zaobserwowali, że dziecko inaczej reaguje na muzykę gwałtowną, przepełnioną ostrymi dźwiękami, a inaczej na spokojną i melodyjną. Kalita i Krzyczkowska-Sendrakowska zwróciły uwagę, że opracowano specjalne programy do nawiązywania kontaktu z dzieckiem poprzez rozmowy z nim, śpiewanie piosenek dziecku, łagodny taniec, głaskanie brzucha [1]. Badana grupa rodziców korzystała z wyżej wymienionych metod nawiązywania kontaktu. Liley w swoich badaniach potwierdził, że od 25. tygodnia dziecko dostosowuje aktywność do słyszanych dźwięków, skacząc w rytm uderzeń bębna. Na podstawie badań naukowych stwierdzono, że nienarodzone dzieci mają swoje preferencje muzyczne — dzieci preferują muzykę Vivaldiego i Mozarta, która działa na nie rozluźniająco i uspokajająco [10]. Preferowanie określonej muzyki potwierdzono również w badaniach przeprowadzonych przez autorki niniej-

szego artykułu. Dzieci szczególnie pozytywnie reagowały na muzykę Mozarta i jazz tradycyjny.

Wyobrażenia matek i ojców o nienarodzonego dziecka charakteryzują się również pewnymi różnicami. Wyobrażenia matki o dziecku kształtują się wcześniej. Wynika to z faktu, że matka jest bardziej uprzywilejowana, gdyż w powstaniu jej wyobrażeń pomaga stała obecność dziecka. Na podstawie obserwacji i nielicznych badań Bidzan i Redzimska stwierdziły, że ciężarne kobiety, które mają wysokie zaufanie do swoich kompetencji rodzicielskich, jak również przekonanie o możliwości stworzenia optymalnych warunków rozwoju dla swojego dziecka, tworzą jego obraz zbliżony do ideału. Opis idealnego dziecka w swoich badaniach potraktowały jako zestaw oczekiwań wobec dziecka i wyobrażeń o nim. Najczęściej matki określały swoje dziecko za pomocą przymiotników: „atrakcyjny”, „robi interesujące rzeczy”, „jest skłonny do zabawy”, „śliczny” [12]. Kobiety i mężczyźni z badanej grupy również wyobrażali sobie swoje dziecko jako atrakcyjnego, wesołego noworodka. Mężczyzna zaczyna sobie wyobrażać swoje dziecko dopiero w momencie namacalnego dowodu jego obecności pod postacią zmieniającej się sylwetki swojej żony, wtedy też próbuje nawiązać pierwszy kontakt z dzieckiem. Klitzing i wsp. w badaniach na temat roli ojca we wczesnych interakcjach rodzinnych stwierdzili, że im bogatsze i bardziej elastyczne wyobrażenia o dziecku posiada ojciec przed jego narodzeniem, tym bardziej 4-miesięczne dziecko aktywniej nawiązuje kontakt z rodzicami. Jakość interakcji ojciec-dziecko wiąże się nie tylko z jego zdolnościami bycia z dzieckiem, ale również z postawą matki w stosunku do dziecka [5]. Kobiety posiadają większą łatwość projekcji swoich wyobrażeń o dziecku. Wykazują w niej więcej fantazji i uczucia, co potwierdzono w metodzie projekcyjnej badania, jaką był psychorysunek (ryc. 2). Mężczyźni posiadają większą trudność projekcji swoich wyobrażeń, ściślej trzymają się w nich realiów dotyczących rozwoju dziecka w łonie matki (ryc. 3). Kobiety wyobrażają sobie, że dziecko w stosunku do matki zachowuje się ufnie. Matkom też jest łatwiej zachęcić dziecko do odpowiedzi na próby kontaktu z nim.

Mężczyźni wyobrażają sobie, że przy próbie nawiązywania kontaktu z dzieckiem wyczekuje ono dłużej, zanim odpowie na ten kontakt.

Z relacji badanych kobiet wynika, że dzięki przeczytanym publikacjom na temat życia wewnątrzłonowego uświadomiły sobie, że dziecko to odrębna istota, w pełni autonomiczna, w związku z tym jest pełnoprawnym członkiem rodziny, do której należy. Dzięki lekturze dziecko stało się dla kobiet kimś realnym, poznały one, jak wygląda na określonym etapie życia, jakie ma potrzeby. Mężczyźni po przeczytaniu publi-

kacji uświadomili sobie, że nienarodzone dziecko to człowiek, któremu na każdym etapie jego życia należy się szacunek.

Wnioski

1. W wyobrażeniach na temat życia wewnątrzłonowego dziecka u matek i ojców występują zarówno podobieństwa, jak i różnice.
2. Pielęgniarki i położne, które pracują w szkołach rodzenia, przez dobór tematyki wykładów, ćwiczeń, prezentowanych filmów, publikacji dla rodziców oczekujących dziecka mogą wpływać na kształtowanie się wyobrażeń rodziców o nienarodzone dziecko.
3. Kobiety oczekujące dziecka posiadają większą łatwość w projekcji swoich wyobrażeń o dziecku. Wykazują w niej więcej fantazji i uczucia.
4. Przyszłym matkom łatwiej zachęcić dziecko do odpowiedzi na próby kontaktu z nim niż ojcom.

Piśmiennictwo

1. Kalita J., Krzyczkowska-Sendrakowska M. Elementy psychologii perinatalnej. W: Wybrane zagadnienia intensywnego nadzoru położniczego. Przegląd Lekarski, Kraków 2000: 452–453.
2. Bielawska-Batorowicz E. Rozwój więzi z dzieckiem w okresie ciąży u matek i ojców. W: Psychologiczne aspekty prokreacji. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2005: 135–138.
3. World Congress of Prenatal and Perinatal Psychology and Medicine — The International Journal of Prenatal and Perinatal Studies. Mattes Verlag, Heidelberg 1992: 20–40.
4. Kornas-Biela D. Twoje dziecko — poradnik dla kobiet w ciąży. 1992; 1: 15–50.
5. Klitzing K., Simoni H., Amsler F., Burgin D. The role of father in early family interactions. *Infant Mental Health Journal* 1999; 20 (3): 222–237.
6. Martynowicz-Woźniak A. Interpretacja rysunku rodziny jako metoda pomocnicza w pracy nauczyciela. Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, Bielsko-Biała 1993.
7. Kornas-Biela D. Oblicza macierzyństwa. Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999: 22–24.
8. Formański J. Charakterystyka rozwoju człowieka w poszczególnych okresach życia. W: Psychologia. PZWL, Warszawa 2003: 300–302.
9. Banaczak Z., Jakubiak-Zapalska E. Rozwój psychiczny dziecka od poczęcia do narodzin. W: Wybrane zagadnienia z psychologii prenatalnej. Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2000: 128–132.
10. Gałkowski J.W., Gula J. Z zagadnień psychologii prenatalnej. W: W imieniu dziecka poczętego. Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1991: 25–50.
11. Sartre J.P. Wyobrażenie — fenomenologiczna psychologia wyobraźni. PWN, Warszawa 1970: 105–110.
12. Bidzan M., Redzimska M. Własne dziecko a wyobrażenia o nim u nastoletnich matek oraz u młodych pełnoletnich kobiet. W: Martynowicz E. (red.). Motywy, cele, wartości. Przyczynek do zrozumienia stanu ducha i stanu umysłu współczesnych Polaków. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004: 239–254.